

Katolisen raamattuteologian kirjo on siinä määrin laaja, että olen tähän esitykseen valinnut vain muutamia uudempia näkökulmia, joita voi pitää leimallisesti katolisina. Käytännössä niissäkin on luonnollisesti useita yhtymäkohtia sekä luterilaiseen että ortodoksiseen perinteeseen. Olen pyrkinyt tarkentamaan katolista näkökulmaa siten, että se ei määriy teologien tai eksegeettien tunnustuksellisen identiteetin perusteella, vaan siten, että katolista raamattuteologiaa on ennen kaikkea sellainen teologia, joka on tiiviissä yhteydessä Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen opetukseen Raamatusta. Esitys rakentuu näin ollen kahdesta pääosasta. Ensin selitän lyhyesti, miten Raamattu ymmärretään Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen dogmaattisessa konstituutiossa jumalallisesta ilmoituksesta (*Dei Verbum*, lyhyemmin DV). Sitten annan kaksi esimerkkiä sellaisesta raamattuteologian suuntauksesta tai näkökulmasta, jotka näyttävät selvästi kumpuavan *Dei Verbumin* näkemyksestä koskien jumalallista ilmoitusta.

1. Ilmoitus ja Raamattu dogmaattisessa konstituutiossa *Dei Verbum*

Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen dogmaattinen konstituutio *Dei Verbum* (1965) on vähäisestä pituudestaan huolimatta konsiilin tärkeimpiä asiakirjoja. Se otti katolisen kirkon fundamentaaliteologiassa suuria askeleita, joiden vuoksi se on yhä erittäin ajankohtainen ja mietiskelemisen arvoinen. Sen lisäksi, että se korosti Raamatun ensisijaisen tärkeyttä asemaa sekä akateemisessa teologiassa että kirkon elämän eri muodoissa, se tarjosi vankan ja tarkasti mietityn kokonaisvision sekä jumalallisen ilmoituksen että Pyhien Kirjoitusten olemuksesta, antaen täten väljän mutta varman perustan nykyaikaiselle raamattuteologialle. Tässä esityksessä en yritä edes tiivistää konstituution keskeisiä opetuksia, vaan keskityn kahteen kysymykseen: missä suhteessa Raamattu on jumalalliseen ilmoitukseen ja mikä rooli Raamatulla on ilmoituksen välittämisessä.

Ensimmäinen kysymys koskee siis *itse ilmoitusta* (vrt. DV, 1. luku). *Dei Verbum* tekee nimittäin hienovaraisen, mutta tärkeän erottelun ilmoituksen ja Pyhien Kirjoitusten välillä. Tämän vuoksi onkin huomattava, että suomen kielen sana *ilmoitus* on hieman hankala

tässä yhteydessä, koska se tuo mieleen toisenlaisia assosiaatioita kuin fundamentaaliteologian perinteinen termi *apokalypsis* tai *revelatio*. Ilmoitus tuntuu viittaavan viestiin, joka on luonteeltaan ennen kaikkea informatiivinen. Sen sijaan *revelatio* tarkoittaa jonkinlaista paljastusta, ikään kuin salaisuuden peittävän hunnun poistamista. Molemmissa sanoissa on toki rajansa, eikä *Dei Verbumin* lähestymistapa ole luonteeltaan etymologinen. Olennaista on kuitenkin se, että sen mukaan jumalallinen ilmoitus ei rajoitu informatiiviseen viestiin (vaikka siihen sisältyy myös kyseinen ulottuvuus). Se määrittelee ilmoituksen käsitettä laajalla kuvauksella:

"Hyvyydessään ja viisaudessaan Jumala on tahtonut ilmoittaa itsensä ja tehdä tietäväksi tahtonsa salaisuuden (vrt. Ef. 1:19), jonka avulla ihmisillä Kristuksen, lihaksi tulleen Sanan, kautta olisi pääsy Pyhässä Hengessä Isän tykö ja heidät tehdään osallisiksi jumalallisesta luonnosta (vrt. Ef. 2:18; 2 Piet. 1:4). Tässä ilmoituksessa näkymätön Jumala (vrt. Kol.1:15; 1 Tim. 1:17) rakkautensa ylenpalttisuudesta puhuttelee ihmisiä kuin ystäviään (vrt. 2 Moos. 33:11; Joh. 15:14-15) ja vaeltaa heidän keskuudessaan (Bar. 3:38) kutsuakseen ja liittääkseen heidät yhteyteen itsensä kanssa. Tämä ilmoituksen taloudenhoito toteutui kiinteästi toisiinsa liittyvin teoin ja sanoin siten, että Jumalan pelastushistoriassa suorittamat teot osoittavat ja vahvistavat sanojen kuvaaman opin ja todellisuuden, kun taas sanat julistavat tekoja ja valaisevat niihin sisältyvän salaisuuden. Tämän ilmoituksen ilmentämä syvä totuus Jumalasta ja ihmisten pelastuksesta säteilee meille Kristuksessa, joka on samalla koko ilmoituksen välittäjä ja täyteys." (DV 2)

Tämä varsin yleisluontoinen kuvaus korostaa ensinnäkin sitä, että jumalallisen ilmoituksen *sisältö* ei ole vain jokin viesti koskien Jumalaa, vaan sen ensisijainen sisältö on *Jumala itse* – ja sen lisäksi hänen *tahtonsa salaisuus* koskien ihmisten pelastusta ja jumalallistumista Kristuksessa. Kristus on "koko ilmoituksen välittäjä ja täyteys": luonnollisesti hän on hänen lihaksi tuloaan edeltävien ilmoituksen vaiheiden kohde ja täyttymys, mutta lisäksi *hän itse* on jumalallisen olemuksensa vuoksi ilmoituksen täyteys. Toisin sanottu-

na ilmoitus ei ole yksinomaan viesti tai oppi koskien Kristusta, vaan Kristus itse.

Tällä tavoin ymmärrettynä jumalallinen ilmoitus on paitsi informatiivista myös performatiivista ja transformatiivista Jumalan sanaa, jonka täyteys on Jumalan ikuinen Sana. *Dei Verbum* avaa tätä näkökulmaa seuraavasti, hyödyntäen Vanhalle testamentille ominaista tapaa kuvata Jumalan tekoja puheen muodossa, puheen, joka luo ja muokkaa todellisuutta: "Jumala, joka Sanansa avulla kaiken luo (vrt. Joh. 1:3) ja ylläpitää, antaa ihmisille luomakunnassaan jatkuvan todistuksen itsestään (vrt. Room. 1:19–20); haluten avata tien taivaalliseen autuuteen hän lisäksi alusta alkaen ilmaisi itsensä kantaisille. Heidän lankeemuksensa jälkeen hän luvattuun vapahduksen nosti heidät pelastuksen toivoon (vrt. 1 Moos. 3:15) ja piti keskeytymättä huolta ihmissuvusta antaakseen iankaikkisen elämän kaikille niille, jotka hyvässä työssä kestävinä etsivät pelastusta (vrt. Room. 2:6–7). Aikanaan hän kutsui Aabrahamin tehdäkseen hänestä suuren kansan (vrt. 1 Moos. 12:2). Patriarkkojen jälkeen hän Mooseksen ja profeettojen välityksellä opetti tätä kansaa tuntemaan hänet ainoana elävänä ja tosi Jumalana, kaitsevana Isänä ja vanhurskaana tuomarina, sekä odottamaan luvattua Pelastajaa, näin valmistuen kautta vuosisatojen tietä evankeliumille." (DV 3)

Tässä on huomionarvoista se, että asiakirja ei samasta ilmoitusta Vanhan testamentin kirjoituksiin, vaikka antaakin ymmärtää niiden olevan ratkaiseva lähde ilmoituksen tuntemiseen. Se viittaa yleisemmin *Jumalan tekoihin*, määrittelemättä toisaalta tarkemmin sitä, mistä kaikesta ne koostuvat. Teksti viittaa ensin luomiseen ja luomakuntaan jatkuvana todistuksena Jumalasta. Sitten se sanoo Jumalan ilmaiseen itsensä kantaisille, kutsuneen Abrahamin sekä opettaneen Israelin kansaa Mooseksen ja profeettojen välityksellä. Teksti jättää avoimiksi monia yksityiskohtia siitä, miten kaikki tämä tapahtui. On kuitenkin huomattavaa, että teksti ei viittaa suoraan ihmeellisiin tapahtumiin Jumalan tekoina (vaikkei se toki niitä kiistä), vaan pikemminkin se keskittyy siihen, että tavalla tai toisella Jumala oli aktiivisessa, läheisessä ja tiedollisessa suhteessa luotuihinsa.

Taustalla voidaan ajatella vaikuttavan perinteisen, muun muassa Tuomas Akvinolaisen muotoileman profeettallisen ilmoitusteorian, jossa profetian pääasiallinen ilmoitusulottuvuus on *Pyhän Hengen sisäinen valo*, joka antaa profeetalle kyvyn oikein tulkita aikansa tapahtumia (tai menneitä tapahtumia) sekä ennakoita tulevia. Hengen antaman valon ansiosta profeetta (joka termi ymmärretään tässä laajasti) kykenee puhumaan tai kirjoittamaan Jumalan toivomalla

tavalla – välittäen myös sellaista ymmärrystä, jonka merkityksestä tai implikaatioista hän itse ei ole välttämättä tietoinen. Eikä hän ole välttämättä tietoinen Pyhän Hengen antamasta avusta, sillä hänen tietoisuutensa ei kohdistu Jumalan valoon vaan asioihin, jotka ovat (ainakin osittain) tiedettävissä myös ilman Hengen valoa. Tätä teemaa *Dei Verbum* käsittelee luvussa 3 (Pyhän Raamatun jumalallisesta inspiraatiosta ja tulkitsemisesta), joka opettaa kirkon pitävän kano-nisia Pyhiä Kirjoituksia "Pyhän Hengen innoituksesta kirjoitettuna", kuitenkin ihmisten toimesta, "joiden hän antoi käyttää omia kykyjään ja voimiaan, niin että he hänen vaikuttaessaan heissä ja heidän kauttaan toimivat kirjoittajina sanan oikeassa merkityksessä pannen kirjaan kaiken sen ja ainoastaan sen, mitä hän tahtoi." (DV 11) Raamattu todella sisältää informatiivisen viestin, joka on täysin totuudellinen. Sen totuudellisuus ja erehtymättömyys määrittellään muun muassa Augustinusta ja Akvinolaista seuraten soteriologisen periaatteen kautta: "Koska kaikkea, mitä inspiroidut kirjoittajat eli hagiografit vakuuttavat, on pidettävä Pyhän Hengen vakuuttamana, niin on tunnustettava Raamatun opettavan horjumattomasti, uskollisesti ja erehtymättömästi sen totuuden, jonka Jumala meidän autuutemme vuoksi on tahtonut saada Raamattuun kirjoitetuksi." (DV 12)

Palataan kuitenkin aiempaan näkökulmaan, jossa tähdennettiin sitä, että *Dei Verbum* erottelee hienovaraisesti toisistaan itse ilmoituksen ja sen välittämisen. Hieman asiakirjaa tulkiten voidaan sanoa, että jumalallisen ilmoituksen ensisijainen merkitys on luonteeltaan *teofaninen*. Ilmoitus on Jumalan vaikuttavaa läsnäoloa, joka luo sekä uudelleen luo ja muokkaa todellisuutta. Tämä elementti näkyy selvimmin kuvauksessa Kristuksesta ilmoituksen täyteytensä: "Puhuttuaan monesti ja monella tapaa profeettain kautta Jumala 'on näinä viimeisinä päivinä puhunut meille Pojan kautta' (Hepr. 1:1–2). Hän lähetti näet Poikansa, ikuisen Sanan, joka valaisee kaikki ihmiset, jotta tämä asuisi ihmisten keskuudessa ja kertoisi heille Jumalan sisimmästä olemuksesta (vrt. Joh. 1:1–18). Jeesus Kristus siis, lihaksi tullut Sana, joka oli lähetetty 'ihmisenä ihmisten tykö',[3] 'puhuu Jumalan sanoja' (Joh. 3:34) ja täyttää pelastuksen työn, jonka Isä oli antanut hänen suoritettavakseen (vrt. Joh. 5:36; 17:4). Sen tähden hän – 'Joka näkee hänet, näkee myös Isän' (vrt. Joh. 14:9) – koko läsnäolollaan ja ilmestyksellään, sanoilla ja teoilla, merkeillä ja ihmeillä, mutta varsinkin kuolemallaan ja kunniakkaalla ylösnousemuksellaan kuolleista ja lopulta totuuden Hengen lähettämisellä täyttää, täydentää ja jumalallisin todistuksin vahvistaa ilmoituksen, nimittäin sen, että Jumala on meidän kanssamme vapahtakseen meidät synnin ja kuole-

man pimeydestä ja herättääkseen meidät iankaikkiseen elämään.” (DV 4)

Tämä näkökulma herättää väistämättä kysymyksen: jos ilmoituksen täyteys on Kristus itse, miten sitä – eli häntä – on mahdollista välittää eteenpäin? Ei kai Kristus voi jumalallisessa luonnossaan mahtua inhimillisiin kirjoituksiin? Jos tämä ilmoitus on tarkoitettu kaikille, ovatko myöhemmät sukupolvet auttamattomasti heikommassa asemassa jumalalliseen ilmoitukseen nähden? *Dei Verbum* ei tätä ongelmaa eksplisiittisesti pohdi, mutta sen 2. luku koskee jumalallisen ilmoituksen eteenpäin välittämistä, jossa asiaa kuvataan seuraavasti: ”Suuressa hyvydessään Jumala päätti, että se, minkä hän oli ilmoittanut kaikkien kansojen pelastukseksi, olisi säilyvä kautta aikojen kokonaisena ja että se välitettäisiin edelleen kaikille sukukunnille. Sen vuoksi Herra Kristus, jossa korkeimman Jumalan koko ilmoitus saa täyttymyksensä (2 Kor. 1:20; 3:16–4:6), antoi apostoleille käskyn saarnata kaikille – näin jakaen heille jumalallisia lahjoja – koko pelastavan totuuden ja elämänohjeiden lähteenä sitä evankeliumia, joka aikoinaan oli luvattu profeettain kautta ja jonka hän itse oli täyttänyt ja omalla suullaan julistanut. Tämän käskyn täyttivät uskollisesti toisaalta apostolit, jotka suullisella julistuksellaan, esimerkillään ja säädöksissään välittävät sen, minkä he olivat saaneet joko itse Kristuksen suusta eläessään hänen kanssaan ja nähdessään hänen toimivan taikka olivat oppineet Pyhän Hengen innoituksesta, toisaalta ne apostolit ja apostoliset miehet, jotka saman Hengen innoittamina tallensivat pelastuksen sanoman kirjoihin. Jotta evankeliumi säilyisi Kirkossa täydellisenä ja elävänä, apostolit asettivat piispat seuraajikseen jättäen heille ”oman opetuspaikkansa”. Tämä pyhä traditio ja kummankin testamentin pyhä Raamattu ovat siis ikään kuin kuvastin, jossa Kirkko maan päällä vaeltaessaan tutkistelee Jumalaa, jolta se saa kaiken, kunnes se pääsee näkemään hänet kasvoista kasvoihin sellaisena, kuin hän on (vrt. 1 Joh. 3:2).” (DV 7)

Tämä kuvaus ei vielä täysin vastaa esitettyyn ongelmaan, mutta se tarjoaa ratkaisun avaimia korostaessaan sitä, että Raamattu ei ole ikään kuin taivaasta pudonnut tuote, vaan kirkon kirja, joka on osa kirkon traditiota kirkon elämässä. *Katolisen kirkon katekismus* (n. 108) huomauttaakin, että ”kristillinen usko ei ole ’kirjauskonto’ [tai ’kirjan uskonto’]. Kristinusko on Jumalan ’Sanan’ uskontoa, Sanan joka ei ole ’kirjoitetun, mykän sanan, vaan ihmiseksi tulleen, elävän Sanan uskontoa’. Kristuksen, elävän Jumalan ikuisen Sanan, täytyy avata Pyhällä Hengellä meidän henkemme ’ymmärtämään kirjoitukset’, jotta ne eivät jäisi kuolleeksi kirjaimeksi.” Pyhän Hengen avulla kirkko

ei välitä pelkkää opetusta Kristuksesta, vaan koko Kristuksen ja hänen pelastavan läsnäolonsa.

2. Liturginen raamattuteologia

Edelliseen jaksoon sisältyvä käsitys jumalallisesta ilmoituksesta ja Raamatusta on vain yleisluontoinen perusta. Otan nyt esille kaksi viime aikojen katolisessa raamattuteologiassa esiintynyttä näkökulmaa, joissa on pyritty kehrittelemään *Dei Verbumin* tarjoamia ratkaisuja. Ensimmäinen niistä on suuntaus, jota voidaan kutsua liturgiseksi raamattuteologiaksi. Sillä on yhtymäkohtia etenkin eräiden ortodoksien kehittämään eukaristiseen raamattuteologiaan.

Liturgisen raamattuteologian peruslähdekohta on se havainto, että kirkon traditiolla ei nykyteologiassa tarkoiteta pelkästään opillista edelleen välittämistä, vaan sen keskeisiä elementtejä ovat myös kirkon liturgia ja sakramentit. Liturgia ei ole pelkästään tradition osa-alue, joka tarjoaa tietoa kirkon uskosta välittäen sitä eteenpäin (*lex orandi, lex credendi*). Se on lisäksi tradition keskeinen *konstitutiivinen* elementti, koska liturgia kirjaimellisesti välittää eteenpäin – ja tekee läsnä olevaksi – Kristuksen pelastavan voiman ja jopa hänet itsensä.

Tämä ajatus tarjoaa erityisen tavan tarkastella myös Raamattua. Liturginen näkökulma alleviivaa sitä, että Jumalan sanan ei tule jäädä kirjoitetuksi kirjaimeksi – eikä vastaavasti vain ääneen lausutuksi sanaksi – vaan sen tulee olla *tapahtuma*, joka tekee läsnä olevaksi Jumalan vaikuttavan ja todellisuutta muokkaavan puheen, sanan, jonka täyteys on Kristus. Sanan julistaminen on siksi aina liturginen tapahtuma, joka kutsuu kuulemaan sanan ja ottamaan sen vastaan, ja vastaanottaessa hyväksymään sanan itseensä niin kuin hyvään maahan, jossa sana voi kasvaa ja tulla asumaan kuin temppelissä. Kun sanan julistaja lausuu lopuksi *Verbum Domini* – ”Tämä on Jumalan sanaa” – hän ei viittaa Jumalan *sanoihin* inhimillisinä sanoina (hän ei sano: ”Nämä olivat Jumalan sanoja”), vaan hän viittaa aiemmin kuvattuun teofaniseen revelaatiotapahtumaan. Liturgian keskeinen tehtävä on historiallisten ilmoitustapahtumien *nykyistäminen* tai representatio merkityksessä *uudelleen läsnä olevaksi tekeminen*. Taustalla on juutalaisuudesta periytyvä anamneettinen käsitys, jossa muistaminen ei ole pelkkää subjektiivista muistelemista vaan yhteisön muistamista, jonka kautta tehdään läsnä olevaksi. Tämä juutalainen käsitys pääsiäisen muistamisesta on perusta kristilliselle ehtoollisliturgialle, jonka keskipiste ja huippu on pyhä eukaristia. Pyhä messu tekee läsnä olevaksi itse Kristuksen – ei vain hänen Persoonansa abstraktissa

mielessä, vaan myös Kristus-tapahtuman eli lopullisen pääsiäissalaisuuden (ristinkuoleman ja ylösnousemuksen).

Tämä kaikki ei tietenkään sulje pois Raamatun yksityistä lukemista tai tieteellistä eksegetiikkaa, mutta Raamattu on silti aidoimmillaan ja omimmillaan – ikään kuin ”oma itsensä” ja ”kotonaan” – kun sitä kuullaan osana kirkon liturgiaa. Raamatun kuulemisen liturginen konteksti auttaa kuulijaa näkemään syvemmin ja vastaanottamaan anteliaammin tämän sanan, jotta sanan julistaminen synnyttäisi todellisen ilmoitustapahtuman. Se johdattaa vastaanottamaan Kirjoitusten tavoitteen ja päämäärän, Kristuksen, joka tulee todellisesti läsnä olevaksi eukaristisessa liturgiassa. Näin tapahtuessa myöhemmät sukupolvet eivät ole heikommassa asemassa, koska Kristus-tapahtuman täysi toteutuminen ei rajoitu historialliseen menneisyyteen, vaan liturgiassa se on tässä ja nyt.

Kuvatulla näkökulmalla on useita mahdollisia seurauskia myös Raamatun tulkintaan. Yksi esimerkki koskee Raamatun liturgis-allegorista tulkintaa. Esitetyn käsityksen mukaan Raamattu on kokonaisuudessaan kirjoitettu liturgiaa (jumalanpalvelusta) varten; Raamatussa on aivan oleellisesti kyse liturgiasta (vaikkei toki yksinomaan liturgiasta). Tämä näkyy useissa Vanhan testamentin jaksoissa: Israel on Jumalan liturginen kansa, ja jopa luomiskertomus on verhottu liturgiseen kaapuun. Myös Uuden testamentin kirjoista löydetään runsaita liturgisia ja sakramentaalisia viittauksia, mikä ei ole yllättävää ottaen huomioon alkukirkon juutalaiset juuret ja käytännöt. Tämä näkökulma on palauttanut arvoonsa patristisen tulkinta-avaimen, niin sanotun mystagogisen eksegetiikan, joka tulkitsee koko Raamattua kristillisten sakramenttien valossa. Liturgisen raamattuteologian näkökulmasta tällainen tulkinta ei ole mielivaltaista allegoriaa, vaan juuri selkeää allegoriaa, joka on sisäänrakennettu Raamatun omaan logiikkaan ja tarkoitukseen. Mystagogia on oikeastaan vain laajennusta perustavanlaatuisemmasta typologisesta lukutavasta, joka vastaa jumalallisen ilmoituksen dynaamista lupaus/täyttymys-perusrakennetta. Typologian päämuoto on kristologinen, mutta sen laajennuksia ovat toisaalta ekklesiologinen typologia ja toisaalta liturgis-sakramentaalinen typologia. Kirkkoisien teologiassa kirkko ja sen sakramentit ovat Kristuksen eräänlaista laajentumista ajassa ja paikassa.

Toinen esimerkki siitä, miten liturginen raamattuteologia voi vaikuttaa Raamatun tulkintaan, on kysymys *parousiasta* eli Kristuksen tulemisesta. Liturginen näkökulma on (yhdessä varhaisten lähteiden tutkimusten kanssa) tuonut esille sen seikan, että jo alkukirkossa Kristuksen *parousia* käsitettiin kahdes-

sa toistaan täydentävässä merkityksessä, joista yksi on Kristuksen voittoisa tuleminen historian lopussa, toinen taas Kristuksen sakramentaalis-ruumiillinen tuleminen kirkon liturgiassa. Etenkin Ilmestyskirjan rakenne ja logiikka heijastelee tätä ajattelutapaa: alkuvaiheen liturgisia symboleita seuraavat lopunaikojen kuvaukset, ja lopuksi Henki ja morsian (kirkko) rukoilevat Kristusta tulemaan pian. Tämä näkökulma heijastelee yleisempää periaatetta, jonka mukaan eukaristinen liturgia suuntautuu samaan aikaan menneeseen ja tulevaan: toisaalta se nykyistää historiallisen menneisyyden, toisaalta se ennakoii eli tekee jo läsnä olevaksi eskatologisen tulevaisuuden.

3. Raamattu Jumalan kansan traditiona

Toinen katolisen raamattuteologian tärkeä teema on kysymys Raamatun ja tradition suhteesta. *Dei Verbumin* mukaan Raamattu ja traditio eivät tarkoita kahta toisistaan erillistä tiedon lähdettä, vaan Raamattu itse on keskeinen tradition muoto, ja toisaalta traditio laajemmassa mielessä on aina ilmoituksen tulkintaa. Tässä on analogia aiempaan teemaan. Liturginen anamneesi ei ole vain muistelemista, vaan läsnä olevaksi tekemää muistamista, jota voitaisiin siis kutsua *eläväksi muistoksi*. Vastaavasti traditio (sanon kirkollis-teologisessa merkityksessä) ei ole joukko ”perinteitä” tai ”perinnäisnäkömuksiä”, vaan se on ilmoitustodellisuuden eteenpäin välittämistä ajassa ja paikassa, minkä vuoksi sitä kutsutaan *eläväksi* traditioksi. Itse asiassa traditio on yhtä kuin kirkon *elävä muisti*.

Ajatukseen traditiosta elävänä todellisuutena liittyy keskeisesti kysymys kirkon opin kehittymisestä. Tämä kysymys oli keskeinen koko Vatikaanin 2. kirkolliskokoukselle, ja se on yhä äärimmäisen ajankohtainen. *Dei Verbum* lausuu siitä muun muassa seuraavasti: ”Tämä apostoleilta peritty traditio jatkuu Pyhän Hengen avulla Kirkossa, sillä edelleen välitettyjen tapahtumien ja sanojen käsittäminen kasvaa sekä niiden uskovien mietiskelyn ja tutkimuksen avulla, jotka kätkevät nämä sydämeensä (vrt. Luuk. 2:19 ja 51), että heidän kokemuksiensa hengellisten asioiden sisäisestä ymmärryksestä, samoin kuin niiden julistustyön kautta, jotka piispanviran jatkuvuuden mukana ovat saaneet totuuden varman armolahjan. Kirkko näet pyrkii jatkuvasti vuosisatojen kuluessa jumalallisen totuuden täyteyteen, kunnes Jumalan sanat käyvät siinä toteen.” (DV 8)

En tässä yhteydessä yritä avata eri teologien ehdottamia opin kehittymisen teoreettisia malleja; viittaan

vain siihen, miten pohdinta koskien opin kehittymisen dynamiikkaa vaikuttaa itse Raamatun ymmärtämiseen. Tätä koskevia näkökulmia on kehitellyt muiden muassa paavi Benedictus XVI, joka kiteyttää näkökulmaa seuraavasti *Jesus Nasaretilainen* -kirjansa ensimmäisen osan esipuheessa (Edita 2007). Hän toteaa ensin, että uudelleen tulkitsemisen dynaaminen prosessi on osa itse Raamatun historiallista kehitystä: "Moderni eksegetiikka on kuvannut, kuinka Raamatussa perimätietona välittyneet sanat niitä yhä uudelleen luettaessa kehittyvät pyhäksi kirjaksi: Vanhat tekstit otetaan uusissa tilanteissa uudelleen esiin, ne ymmärretään uudelleen, niitä luetaan uudelleen. Uudelleen ja edelleen luettaessa, vaivihkaa tarkentaen, syventäen ja laajentaen Raamattu kehkeytyy prosessissa, jossa sana vähin erin avaa sisäiset piilevät mahdollisuutensa. Ne ovat kuin siemenet jo valmiina odottamassa, mutta avautuvat vasta, kun uudet tilanteet, uudet kokemukset ja kärsimykset niin vaativat." (s. 15–16) Kyse ei kuitenkaan ole vain yksittäisten ajattelijoiden teorioista tai profeettojen näyistä, vaan kokonaisuudesta, jota itse Henki opastaa ja jonka todellinen subjekti on kirkko, Jumalan vaeltava kansa: "Yksittäiset Raamatun kirjat kuten Raamattu kokonaisuutenakaan eivät ole vain kirjallisuutta. Se elävä subjekti, jonka keskuudessa ja keskuudesta Raamattu on syntynyt ja jossa se elää, on vaeltava Jumalan kansa. Voisi sanoa, että Raamatun kirjat viittaavat kolmeen toisiinsa vaikuttavaan subjektiin. Ensiksikin on yksittäinen kirjoittaja tai kirjoittajaryhmä, jota meidän on kiittäminen tietyn tekstin olemassaolosta. Nuo kirjoittajat eivät kuitenkaan ole itsenäisiä kirjailijoita modernissa mielessä vaan osa yhteistä subjektiä, Jumalan kansaa, josta käsin ja jolle he puhuvat. Varsinaisesti siis Jumalan kansa on syvemmässä mielessä Raamatun kirjojen 'kirjailija'. Tämä kansa puolestaan ei ole oman itsensä varassa vaan tietää, että sitä johtaa ja puhuttelee Jumala itse – hän, joka ihmisten ja heidän ihmisyytensä kautta puhuu Raamatusta." (s. 17) Benedictus vielä alleviivaa Raamatun ja kirkon (laajassa historiallisessa mielessä) erottamatonta suhdetta: "Yhteys subjektiin, Jumalan kansaan, on Raamatulle elintärkeä. Yhtäältä Raamattu on Jumalalta saatu mittapuu ja kansaa ohjaava voima, toisaalta Raamattu kuitenkin elää vain ja juuri tässä kansassa, joka Raamatusta ylittää itsensä ja josta tästä syystä – syvimmässä mielessä lihaksi tulleen Sanan vaikutuksesta – tulee nimenomaan *Jumalan* kansa. Jumalan kansa – kirkko – on Raamatun elävä subjekti. Kirkossa Raamatun sanat ovat aina läsnä. Kansan kuuluu kuitenkin ymmärtää, että se saa oman itsensä Jumalalta, viime kädessä ihmiseksi tulleelta Kristukselta, ja että se antaa hänen johtaa, kaitsea ja opastaa." (s. 18)

Tämä käsitys Raamatun luonteesta tarjoaa useita kiinnostavia näköaloja Raamatun teologiseen ymmärrykseen, mutta nyt kiinnitän erityisesti huomiota siihen, että Raamatun kautta Pyhä Henki on vahvistanut tietynlaisen opin kehittymisen periaatteen, joka pätee itse Raamatun ymmärtämiseen ja tulkintaan. Raamatun sisäinen logiikka osoittaa, että Hengen innoittamat Kirjoitukset ovat täynnä tällaista kasvupotentiaalia, joka Hengen jatkuvan vaikutuksen ansiosta ei ole pysähtynyt Raamatun kirjoittamiseen, vaan jatkuu kirkon historiassa. Tämä ei tietenkään tarkoita, että myöhempi teologia ja kirkon virallinen opetus olisivat samalla tasolla kuin Raamatun kirjoitukset. Jumala on sitoutunut siihen dynamiikkaan, jonka hän on kirkolle uskonut, "eikä ole odotettavissa uutta julkista ilmoitusta ennen Herramme Jeesuksen Kristuksen kunniaakasta ilmestymistä (vrt. 1 Tim. 6:14; Tiit. 2:13)" (DV 4).

Toisaalta jokaisen uuden sukupolven ei tarvitse – eikä tule – aloittaa prosessia uudelleen alusta. Kyseessä on kumulatiivinen kehitysprosessi, ikään kuin lihaksi tulemisen prosessi. Uudempi tulkinta nojaa aiempaan ja ammentaa sen saavutuksista. Aiemmalla traditiolla on aina tietty erityisasema, ei arkaismin vuoksi vaan ilmoituksen dynaamisen kasvuprosessin vuoksi, joka muokkaa mutta ei tuhoa. *Dei Verbum* kuvaa tätä periaatetta näin: "Pyhien isien lausunnot todistavat tämän tradition elävöittävästä läsnäolosta ja sen rikkauksista, jotka täyttävät uskon ja rukoilevan Kirkon käytännön ja elämän. Tämän tradition välityksellä Kirkko on tullut tuntemaan pyhien kirjojen koko kaanonin. Sen kautta myös itse pyhät kirjoitukset käsitetään yhä syvemmin ja ne saadaan jatkuvasti vaikuttamaan. Näin Jumala, joka muinoin on puhunut, on keskeytyksettä vuoropuhelussa rakkaan Poikansa morsiamen kanssa, ja Pyhä Henki, jonka kautta evankeliumin elävä ääni kaikuu Kirkossa ja sen kautta maailmassa, johtaa uskovat koko totuuteen ja antaa Jumalan sanan runsaasti asua heissä (vrt. Kol. 3:16)." (DV 8)